

lar mall.

Tretze [Llull: encara que en *Blanquerna* § 1 no tinguem més que l'ed. modernitzada de 1524, és ben probable que això no sigui interpolat, car tanmateix consta *tretzè* en el *Gentil*, 218], del ll. TRĒDĒCIM id., cpt. 5 de TRES + DECEM 'deu'. En aquest mot hi ha é tancada en quasi tot el domini: cat. or., mall. (BDLC x, 64; es *Rafal trédzə* Manacor, 1964), men. (BDLC xi, 30), val. i occid. fins al cap dels Pirineus (Tavascan, 1934), només a Cerdanya se sent *trédzə* (fins al capdavall: Isòvol, 1935). L'explicació d'aquesta é tancada (anòmala en bal. i cat. or.) ja s'ha descabdellat en l'article SET.

Per a l'explicació de la locució *estar en els seus tretze*, veg. Spitzer, *LexikK*, 138. Des d'aquest sentit s'explica el dels derivats següents: *tretzener* (Spitzer, l. c.). *Tretzejar* 'disputar-se insistentment': «Ab en Rafel, més esquerp y un si és no és sorrut, no arribava a tant, limitant-se a *tretzejar-hi* com gat y gos, a pre- 15 text de la vella màxima d'aquell, de que les dones la millor és bona per llansar», MrnVayreda (*Puny.*, xi, 182 (144)). *Tretzut* 'pertinaç'.³ *Tretzè*, -zèn, -zena. *Tretzenari*. *Tretzemesó*, -mesí. *Tretze-cents*. *Entretze-*nar-se.

Trillions a Bagà (Berg.) entre els noms vulgars dels 25 estels, hi ha el dels *trillions* «tres estels que estan igualment de filera, i que són igualment llambregants, els quals fan la mateixa carrera del sol, i cada dia avancen tres hores» (BDC XVIII, 307); no ve «del radical *trill-* o *trill-* onomatopeia --», extravagant «explicació» d'AlcM, sinó per dissimilació de **trinyons*, provinent del ll. TRĪNĪONES derivat de TRINUS 'triple', 'tres cada un': no em consta si el mot està documentat en llatí amb aquell sentit, però de tota manera hi ha *trinio*, -onis, «le coup de trois dans le jeu des dés» 35 en St. Isidor, i d'aquí ha vingut l'oc. ant. *trinbon* «carillon» (cf. *carillon* QUATERNIONEM), consistent en un joc de tres campanes, avui encara *trignoun* en els Alps Marítics, Cantal i Lió; i amb la mateixa dissim. que en cat.: Roergue *trilhoun* (AntThomas, *Mél. de Phil.* 40 *Fr.*, 207; REW, 8907).

CULTISMES: Del ll. *trinus*, -a, -um, 'que consta de tres', rarament i només en jargó clerical o teològic s'ha pres un adj. *trino* o (!) *tri*. *Trinitat*, ll. *trinitas*, -atis, ja freqüent en Llull: «a tu coman, en gràcia de la tua *trinitat*, en benedició de la humana natura que ajustest ---», *Blang.* i, 84.4; o en l'*Art de Contemplació* (ib. III, 124.7). *Trinitari*; *trinitària*; *antitrinitari*. *Trias* i *triàsic*, del gr. τριάς, -άδος, 'conjunt de tres coses'. *Triade* (millor que *triada*): «la *triade* masoquista de la dona: castració, violació i infantament ---», Terttu Eskelinen (segons H. Deutsch), *Re Lat. Psicoanàlisi* 50 II, 1985, 201).

CPT.: *Tresanyal*. *Tresdoble*; *tresdoblar*. *Treseti* o *terceti*, deturpacions mallorquines del nom cast. d'aquest joc: *tres-sietes*. *Treslliures*. *Trespals*. *Trespedres*. *Tresperdós*.

Trescam o *trescalam* 'hypericum perforatum'. El DAg. registrà *trescam* (var. *trascam*) sense precisar de quina planta es tracta. P Vidal, *Guide des Pyr. Or.* 60

(191) troba *trescam* «mille-pertuis» en el Vallespir (a Montferrer); jo ho vaig sentir en el NE. del Canigó, a Estoer: «as *trèskáms* se posen per conservar i fer tisanes el dia de St. Joan» (1960); si la memòria no m'enganya també he sentit *trescalam* en alguna localitat catalana (no sols oc.).

Aran. *trescalam* (Pujolo, 1933). Séguy (*Les noms des plantes dans les Pyr. Centr.*, 241) i Rohlfes (*Le Gc.*, § 419, p. 115) recullen llgd. *trescalan*, Alt-Arieja *trescalang*, Arrens *trescayram*, Lescun (Vall d'Aspa) *triscoulan* i fr. ant. *trucheram* «mille-pertuis», junt amb ll. tardà (glosses) *triscalamus*, *triscalanus* «hypericon», també veig alguna cosa d'això en el *Dict. Top. des B-Pyr.* de P. Raymond, i Palay (s. v. *èrbe*) dóna *triscayram* com a sinònim de l'*èrbe dous b(e)rèns* «mille-pertuis». Sembla tractar-se de TRES CALAMOS 'tres espigues, tres canyetes' (o compost *TRICALĀMUS, que fonèticament havia de passar en cat. a **trescalms*) (reduït a *trescams* com *palm* a *pam*) i en ll. d'oc amb tractament mig-savi *trescālam* × *trescalām*. En la forma d'Arrens i en la francesa sembla que s'hi hagi contaminat *tres caires*. *Trescomes* (*Revue Cat.* II, 305),⁴ i cf. *tresflorina*, infra.

CPT. SAVIS: *Triafarma* nom d'un medicament: «y los pegats de *triafarma* - hauran requesta / ---» c. 1500, *Coll. de Dames* (*Canc. St. Val.*), 464, sembla mutilació del gr. τρία φάρμακα 'tres medicaments' (passat que fos err. o alteració de *triacā* < *theriacā*, que no ho sembla).

30 *Treni* o *trènit* 'espai de temps (generalment de tres anys) que a un se li dóna per complir un compromís o exercir un càrrec', pres del ll. *triennium* 'espai de tres anys', compost de *tri-* 'tres' amb ANNUS 'any' [c. 1669, MParets]; «als 27-II-1632 morí lo bisbe de Lleyda que era diputat --- y aquell any acabava lo *trènit*» (DAg.). JFaus, notari de Guissona, posa *trènit* «plas, temps per pagar» com a cas de mot que ha canviat *í* en *-it* (a la manera de *prèmit*), BDC IV, 18; «*trèni*: quan són més d'un els que poden utilitzar una mateixa cosa --- l'un darrera l'altre, el temps durant el qual cada un la pot utilitzar, p. ex. si un pot regat des de punta de sol del dilluns fins a la del dimarts, cada setmana, dura aquestes 24 hores; a la PnaVic, ordre de conreus en un camp; Emp., temps de durada d'uns tractes de masoveria», *CostManc.* II, 109 (\$442).

Formats amb el prefix *tri-*: *triacant*, *triàcid*. *Triadelf*. *Triandre*. *Triatòmic*. *Triaxial*. *Tribàsic*. *Tricàlcic*. *Tricapsular*. *Tricèfal*. *Tricentenari*. *Triceps*, format amb el ll. *cāput* 'cap', pels tres bonyes que el formen (cf. *biceps*). *Tricicle*. *Tricolor*, *tricolorat*. *Tricord*.⁵⁰ +*Triedre*, format amb el gr. ἔδρα 'cara sobre la qual s'assenta una cosa'; *trièdric*. *Trivalent* [Fontserè, add. al DOrt.].

Vegeu TRIANGLE, on ja l'hem documentat en Llull, amb aplicació metafòrica; però també l'usà en termes estrictament geomètrics: «aquests *triangles* són composts de dues línies concordants e de una contrària», *A. Sci.* I, 28 etc.; *triangular* adj., ibid. I no restà aquí, car també ell es llançà, en llengua catalana, cap al gran envolt trigonomètric, en el *Libre de Triangula-*